دەسەڵاتی پارە .. کارڵ مارکس … وەرگێڕانی لە ئینگلیزیەوە: جەمال موحسن

دەستنووسە ئابوری و فەلسەفیەکان (ساڵی ١٨٤٤)، لە کۆکراوەکانی مارکس ئەنگلس، بەرگی ٣ (لاپەڕەکانی ٣٢٤_٣٢٦). بڵاوکراوەی لۆرینس و وشەرت ساڵی ٢٠١٠.
دەسنووسی ٣، بەشی: دەسەڵاتی پارە

''… ئەو شتەی لە ڕێی پارەوە بۆ منە، یانی ئەوەی کە ئەتوانم پارەی پێ بدەم (بە واتایەکی دی، ئەوەی پارە ئەتوانێ بیکڕێ)، ئەو شتە هەر خودی خۆمم کە خاوەنی پارەکەم. مەودای دەسەڵاتی پارە مەودای دەسەڵاتی منە. تایبەتمەندیەکانی پارە هەمان تایبەتمەندیەکان و دەسەڵاتە ڕاستەقینەکەی منە، واتە خاوەنی پارەکە. بۆیە بە هیچ جۆرێك کەسێتی سەربەخۆی من دیار ناکات کە من چیم و چیم لە توانادایە. من ناشرینم، بەڵام ئەتوانم جوانترین ژن بۆ خۆم بکڕم. هەربۆیە من ناشرین نیم چونکە کاریگەریەکانی ناشرینی و توانای کۆسپدانانەکەی بە پارە پوچەڵ ئەکرێتەوە. من، بە پێی سیفاتە شەخسیەکەم، شەلم، بەڵام پارە ٢٤ قاچم بۆ دەستەبەر ئەکات. کەواتە من شەل نیم. من کەسێکی خراپم، ناپاکم، بێ ویژدانم، بێ مێشکم بەڵام پارە ڕێزدارە و هەر بەمجۆرەش خاوەنەکەی. پارە باشترینە، هەربۆیە خاوەنەکەشی باشە. لەگەڵ ئەوەشدا پارە ناهێڵێ کێشەی ناپاکیم هەبێ: بۆیە من بە کەسێکی سەرڕاست دائەنرێم. من مێشکم لەسەردا نییە، بەڵام پارە مێشکی ڕاستەقینەی هەموو شتێکە، کەوایە چۆن خاوەنەکەی بێمێشك ئەبێ؟ لەگەڵ ئەوەشدا خاوەنی پارە ئەتوانێ خەڵکی زیرەك بۆ خۆی بکڕێ. کەواتە ئایا ئەو کەسەی کە دەسەڵاتی بەسەر زیرەکەکەدا هەیە، زیرەکتر نییە لەو زیرەکە؟ ئایا منێك کە بەهۆی پارەوە هەموو ئەو شتانەی دڵی مرۆڤ پێی خۆش بێ هەمبێ، خاوەنی هەموو توانایە مرۆییەکان نیم؟ هەر بەمپێیەش ئایا پارەکەم هەموو ناتواناییەکانی من پێچەوانە ناکاتەوە؟
ئەگەر پارە ئەو لکێنەرە بێ کە من بە ژیانی مرۆڤەوە ببەستێتەوە و کۆمەڵگاش بە منەوە و من پەیوەست بکات بە سروشت و مرۆڤەوە، ئیتر ئایا پارە گرێبەستی هەموو گرێبەستەکان نییە؟ ئایا لە توانایدا نییە هەموو گرێکان بکاتەوە و بیانبەستێتەوە؟ لەبەرئەوەش ئایا

هەروەها هکاری سەرەکی جیابوونەوە نییە؟ ئەوە دراوە کە بە استی ئەبتە هی جیابوونەوە و هاوکاتیش هکاری سەرەکی پکەوە بەستنە، واتە ئەو هزی کیمیایی کمەگایە. (لە دەقە ئینگلیزیەکەدا نووسراوە کە لرەدا وشەیەك لە دەستنووسەکەدا ناخونرتەوە و پەیوە_ وەرگی کوردی).

شکسپیر بە تایبەتی پداگری لەسەر دوو تایبەتمەندتی پارە ئەکات:

١. پارە خودایەکی بینراوە، یانی گینی تەواوی سیفاتە مریی و سروشتیەکان بۆ دژەکانی خیان، شواندن و تکوپکدانی شتەکان: شتە نەشیاوەکان (موستەحیلەکان) بە هی پارەوە پکەوە ئەلکندرن.
٢. پارە قەحبە و گەوادی گشتی خەك و نەتەوەکانە.

توانای شواندن و تکوپکدانی تەواوی سیفاتە مریی و سروشتیەکان، وە توانای پکەوەلکاندنی شتە نەشیاوەکان (موستەحیلەکان)، واتە دەسەاتی خودایی پارە لە جەوهەری پارە خیدایە بە ونەی سروشتی جرتی مرڤی نامبوو و نامکەر و خنامکەر. پارە توانای مرڤی نامبووە. ئەوەی کە من وەك مرڤك ناتوانم بیکەم و بەوهیەشەوە هەموو دەسەاتە جەوهەریە تاکیەکانم بتوانا ئەمننەوە، ئەتوانم بە پارە بیکەم. بەمجرە پارە هەموو ئەم دەسەاتانە، کە خیان هیچ نین، ئەکات بە شت واتە ئەیانگت بە دژەکەیان.
ئەگەر حەزم لە ژەمکی دیاریکراو بێ یان بمەو گالیسکەی ئەسپ بگرم چونکە ئەوەندە هزم نییە بە پ بم، پارە ژەمەکە و گالیسکەکەم بۆ دەستەبەر ئەکات. کەواتە حەزەکانم لە شتکەوە کە لە دونیای خەیادایە ئەگ و لەوەوە کە لە دونیای خەون و خەیا و ئارەزووکردندا بوونیان هەیە ئەگ بۆ بوونکی هەستپکراو و استەقینە، لە خەیاەوە بۆ ژیان، لە بوونکی خەیایەوە بۆ بوونکی استەقینەیی. پارە لە ووودانی ئەم ناوبژیکردنەدا دەسەاتە داهنەرە استەقینەکەیە.

هیچ گومانك لەوەدا نییە کە داخوازیەکە بۆ ئەو کەسەش کە پارەی نییە لە ئارادایە بەام داواکردنەکەی ئەو تەنها خەیاکە و هیچ کاریگەری و بوونکی نییە بۆ من، یان بۆ کەسی سیەم، یان بۆ کەسی تر. هەر بیەشە تەنانەت بۆ منیش وەك شتکی نااستەقینە و بئامانج ئەمنتەوە. جیاوازی لە نوان داخوازیەکی کاریگەر کە لەسەر پارە بەند بێ لەگە داخوازیەك کە لەسەر پویستی من، هەستی من، ئارەزووی من و… هتد بەند بێ جیاوازیە لە نوان بوون و بیرکردنەوەدا، لە نوان شتکدا کە بوونی لە ناو مندا تەنها وەك

بیرێك هەیە و ئەو بیرەی کە وەك شتێکی ڕاستەقینە لە دەرەوەی من بوونی هەیە.

ئەگەر پارەم نەبێ بۆ سەفەر، کەواتە پێویستم بەوە نییە سەفەر بکەم، واتە پێویستی ڕاستەقینە و وەدیهاتووم بۆ سەفەر نییە. ئەگەر بگونجێم بۆ خوێندن بەڵام پارەکەیم نەبێ، کەواتە گونجاو نیم بۆ خوێندن، واتە گونجانی کاریگەر و ڕاستەقینەم نییە. لە لایەکی تریشەوە، ئەگەر بە ڕاستی هیچ نەگونجێم بۆ خوێندن بەڵام بمەوێ و پارەکەیم هەبێ، کەواتە گونجانێکی کاریگەرم هەیە بۆی. پارە وەك ناوەندێك و توانایەکی دەرەکی و گەردوونی (کە لە مرۆڤەوە وەك مرۆڤ یان لە کۆمەڵگاوە وەك کۆمەڵگا نەهاتبێ) بۆ گۆڕینی وێنەیەك بۆ واقع و واقع بۆ وێنەیەکی پەتی، دەسەڵاتە ڕاستەقینە بنەڕەتیەکانی مرۆڤ و سروشت ئەگۆڕێ بە تەنها مەفاهیمێکی موجەرەد و بەمجۆرەش بۆ ناتەواویەکان و خەونێکی بەدینەهاتووی ئازاربەخش. ڕێك بە هەمان شێوەی کە ناتەواویەکان و خەونە بەدینەهاتووەکان، واتە ئەو دەسەڵاتە بنەڕەتیانەی کە لە ڕاستیدا هیچ لەبارانەبوون و تەنها لە خەیاڵی تاکەکەدا بوونیان هەیە، ئەگۆڕێ بۆ دەسەڵاتە ڕاستەقینەکان و توانایەکان. بەمجۆرە پارە لەبەر ڕۆشنایی تەنها ئەم خاسیەتەیدا بریتیە لە شێواندنی گشتی تاکەکان کە ئەیانکات بە پێچەوانەی خۆیان و سیفاتی پێچەوانە ئەدات بە سیفاتەکانی خۆیان.

بەمجۆرە پارە بە شێوەی ئەم دەسەڵاتە تێکدەرە دەرئەکەوێ کە لە دژی تاکیش و بەستەرەکانی کۆمەڵگاشە، کە خۆیان وەك قەوارە دێنە بەرچاو. پارە دڵسۆزی ئەگۆڕێ بە نادڵسۆزی، خۆشەویستی بە ڕق و ڕق بە خۆشەویستی، چاکە بە خراپە و خراپە بە چاکە، خزمەتکار بە سەرۆك و سەرۆك بە خزمەتکار، بێمێشکی بە زیرەکی و زیرەکی بە بێمێشکی.

لەبەرئەوەی پارە، کە وەك مەفهومێکی چالاکی بەها بوونی هەیە، هەموو شتێك تێکئەدا و ئەیشێوێنێ، خۆی شێوێنەر و تێکدەری گشتی هەموو شتەکانە، جیهانە بە ژێرەوژووری، شێوێنەر و تێکدەری تەواوی سیفاتە سروشتی و مرۆییەکانە.
ئەو کەسەی کە ئەتوانێ ئازایەتی بکڕێ ئازایە هەرچەندە ترسنۆکیش بێ. لەبەرئەوەی پارە ناگۆڕدرێتەوە بە هەر جۆرێتیەکی دیاریکراو، بە هەر شتێکی دیاریکراو یان بە هەر دەسەڵاتێکی بنەڕەتی مرۆیی دیاریکراو، بگرە ئەگۆڕدرێتەوە بە تەواوی جیهانی ئۆبجێکتیڤی مرۆڤ و سروشت لەبەرئەوە لە ڕوانگەی خاوەنەکەیەوە ئەکەوێتە پێناوی ئەوەوە کە هەر جۆرێتیەك ئەگۆڕێت بە هەر جۆرێتیەك و شتێکی تر تەنانەت کە پێچەوانەکەشیەتی: پارە پێکەوەلکاندنی نەشیاوەکانە.

پاره دژ بەیەکەکان ئەخاتەوە ئامێزی یەك.

وای دابنێ کە مر□ق مر□ق ب□ و پەیوەندیەکەشی بە جیهانەوە مرۆیيانە بێ، ئەو کات ئەتوانی خۆشەویستی تەنها بە خۆشەویستی بگۆڕیتەوە، متمانە بە متمانە و …هتد. ئەگەر حەز بکەی خۆشی لە هونەر ببینی، ئەبێ لە باری هونەریەوە کەسێکی ڕۆشنبیر بی. ئەگەر بتەوێ کاریگەری لەسەر خەڵك دابنێی، ئەبێ کەسێکی خاوەن کاریگەریەکی بزوێنەر و هاندەر بیت لەسەر خەڵك. هەر پەیوەندیەکت بە مر□ق و سروشتەوە ئەبێ دەربڕینێکی دیاریکراو بێ پەیوەست بێتەوە بە ئامانجی ئیرادەتەوە، بە ئامانجی ژیانی ڕاستەقینەی شەخسیتەوە. ئەگەر خۆشەویستی بکەیت بە بێ ئەوەی لەبەرامبەردا خۆشەویستی وەربگریتەوە، واتە ئەگەر خۆشویستنەکەت وەك خۆشویستن خۆشەویستی دوولایەنە بەرهەمنەهێنێ وە ئەگەر لە ڕێی دەربڕینێکی زیندووەوە دەربارەی خۆت وەك کەسێکی هەستناسك نەتوانی خۆت بکەیت بە کەسێکی خۆشەویست، ئیتر خۆشەویستیەکەت هیچ لەبارانەبووە، بەدبەختیە.‘‘

* هەموو هێڵی تەئکیدەکان هی مارکس خۆیەتی (وەرگێڕی کوردی)□